

Політичний конфлікт - це зіткнення, протистояння різних соціально - політичних сил, суб'єктів політики в їх прагненні реалізувати свої інтереси, пов'язані з боротьбою за здобуття або утримання влади, обумовлене протилежністю їх політичних інтересів і цінностей.

Порівняно з усіма іншими видами конфліктів, політичний конфлікт має свою специфіку: його домінантою є боротьба за владу. Якщо влада передається не в спадщину, то вже виникає конфлікт між людьми за право зайняти владні позиції.

Структура:

- об'єкт політичного конфлікту – певна сфера реального життя, коло суспільних, організаційних і міжособистісних відносин в яких між людьми виникають протиріччя
- предмет – конкретне спірне питання яке необхідно вирішити, під час взаємодії людей або груп пов'язаних між собою відносинами залежності
- опоненти – безпосередні учасники політичного конфлікту
- конфліктні відносини і дії
- способи конфлікту

Структура політичного конфлікту - це сукупність сутнісних компонентів конфлікту, без яких він не може існувати як якась політична реальність.

1. *Суб'єкти політичного конфлікту*: це політичні лідери; гілки державної влади; національні або територіальні спільноти; політичні партії; орієнтовані на владу.

2. *Предмет політичного конфлікту*: відносини з приводу державної влади - її пристрою, розподілу і реалізації; територіальна цілісність, проблеми внутрішньої і зовнішньої політики держави; конституційні норми та ін

3. *Конфліктні дії*: Це може бути боротьба теоретична - зіткнення концепцій розвитку держави і суспільства, військових, соціальних, економічних доктрин. Це боротьба ідеологічна - боротьба ціннісних орієнтацій, політичних програм, міфів, соціальних стереотипів. В екстремальних ситуаціях це може бути збройна боротьба у вигляді терористичних актів, заколотів, революцій, військових конфліктів.

4. *Умови конфлікту*: до умов політичного конфлікту зазвичай відносять форми правління, політичний режим, рівень політичної культури населення, легітимність влади, лояльність до неї силових структур, армії, засобів масової комунікації; національний характер, що визначає рівень толерантності населення, та ін

5. *Наслідки конфлікту*: можуть бути функціональні (стимулюючі сталий розвиток соціальної системи) і дисфункціональні, що призводять до деструктивних змін, провідним до стагнації системи. може бути зміна Конституції, державного устрою, форм правління, відносин власності, політичного режиму.

За своєю природою конфлікти бувають *глобальними, регіональними, міждержавними, внутрідержавними, місцевими, міжпартійними та внутріпартійними, міжособистісними.*

За ступенем нормативної регуляції конфлікт буває:

- *абсолютний*
- *інституалізований*

Абсолютні конфлікти практично не допускають угод із приводу їх закінчення і ведуться до повного знищення однієї зі сторін. Конфлікти такого роду особливо виснажливі й мають високу ціну для супротивників, сили яких приблизно рівні.

Інституалізовані конфлікти відбуваються "за правилами", зокрема мають "правила закінчення": "Тут підраховуються бали, установлюється лінія фінішу, фіксується умовно припустимий рівень ушкоджень. Коли сума балів досягає певного числа, коли доведено той або інший різновид заподіяного збитку або перетнуто фінішну лінію, конфлікт виявляється вичерпаним, а його результат очевидним як для переможця, так і для переможеного".

За ступенем публічності:

- **відкриті** (виражені в явних формах взаємодії конфліктуючих суб'єктів, що зовні фіксуються);
- **закриті** (латентні) конфлікти, де домінують тіньові способи заперечування суб'єктами своїх владних повноважень.

А. Раппопорт виділив три головних конфліктів: **війна, гра і суперечка**.

Війна - безкомпромісна боротьба до переможного кінця із застосуванням будь-яких, у тому числі насильницьких, коштів.

Гра - вирішення конфлікту на основі дій за наперед визначеними правилами; результат - отримання виграв істотних, але не життєво важливих переваг.

Суперечка - досягнення згоди з іншою стороною лише мирними засобами.

Джерелами політичних конфліктів є соціальні та позасоціальні чинники. Результатом дії останніх можна назвати расові конфлікти. Переважають, звичайно, соціальні фактори. Їх основою є:

- розбіжність статусів суб'єктів політики
- зростання потреб у владі
- брак ресурсів
- розбіжність людей (груп) у базових цінностях і ідеалах

Основними джерелами конфліктів в суспільстві є розшарування суспільства, розділення його на соціальні і соціальні групи, прошарки, класи.

На думку Л. Козера, Р. Дарендорфа, К. Боулдінга, Р. Макка, Р. Снайдера, суперечність переростає у конфлікт, якщо наявна частина його основних ознак. Серед таких ознак головними вони передбачають:

— необхідною умовою конфлікту є наявність як мінімум двох протилежних сторін. При цьому сторони розуміються досить широко. Це можуть бути індивіди, групи, класи, навіть культури, етноси, конфесії, релігійні секти, партії, партійні фракції тощо. Сам конфлікт, його розвиток веде, на їх думку, до ситуації, у якій реально є принаймні два супротивники і наявна конфліктна ситуація;

— конфлікт виникає у зв'язку із наявністю "дефіциту" двох видів: "позиційного" і "дефіциту джерел". Під першим розуміється неможливість одночасного виконання однієї ролі або функції обома суб'єктами, що ставить їх у позицію змагальності. У другому випадку йдеться про недостатність яких-небудь політичних цінностей (справедливості, політичної

демократії, свободи, рівності), оскільки два суб'єкти одночасно не можуть задовольняти свої домагання повною мірою;

— конфлікт виникає тільки тоді, коли сторони домагаються вигоди, користі, зиску за рахунок одна одної. Таким чином, успіх однієї сторони означає неуспіх, поразку другої, а сама конфліктна поведінка виглядає як намагання ліквідувати, або ж, як мінімум, поставити під контроль другу сторону;

— дії конфліктуючих сторін спрямовані на досягнення несумісних і взаємовиключних цілей (цінностей) і, отже, зіштовхуються;

— одним із важливих аспектів конфліктних відносин є влада. При конфлікті завжди висувається намагання досягнення, зміни або збереження суспільної позиції — спроможності контролювати і направляти поведінку іншої сторони;

— конфліктні відносини являють собою основу суспільних процесів і відіграють важливу соціальну роль;

— конфліктний процес являє тимчасову тенденцію до порушення взаємовідносин між сторонами;

— конфліктні відносини не руйнують систему, а, скоріше, сприяють змінам соціальних норм і орієнтацій;

— до виникнення політичних конфліктів приводять зіткнення економічних інтересів, духовних і культурних цінностей, етнонаціональних і релігійних потреб тощо.

Виявлення і вплив на розвиток політичного конфлікту в цілому — корисна і потрібна справа. Не варто вводити людей в оману з допомогою міфу про все загальну гармонію інтересів. Суспільство, владні структури і окремі громадяни досягатимуть більш ефективних результатів у своїх діях, якщо будуть не закривати очі на конфлікти, а вивчати причини їх виникнення.

Серед причин політичних конфліктів у тоталітарних режимах є:

— надмірна централізація державної влади. Наявність розгалуженої системи таємних і відкритих організацій влади, які здійснюють свій вплив на всі соціальні прошарки, всі сфери суспільного життя, а це не може не породжувати опір владі, дисидентство, еміграцію;

— відсутність можливості легальної політичної протидії існуючій владі;

— всезагальна ідеологізація суспільного життя і жорстока "боротьба" із інакомислячими;

— жорсткий контроль над отриманням, обробкою і розповсюдженням інформації і на цьому ґрунті не випадкове виникнення різних "самовидавництв";

— розрив між декларованими принципами і фактичною стороною політики, яка проводиться, між словом і справою. Подвійний стандарт в політиці, ідеології, житті, моралі;

— відсутність діючого механізму впливу громадян на політику держави і, як наслідок, невдоволеність у простих людей існуючим способом життя.

У ліберально-демократичних режимах найбільш загальною причиною соціально-політичних конфліктів є нерівне положення, яке займають люди в "координованих системах", де одні управляють і командують, другі — вимушені підпорядковуватись і виконувати вказівки. Іншими словами, політичний конфлікт виникає через питання влади.